

พระพุทธบาทเขาลูกช้าง

ชื่อแหล่ง พระพุทธบาทเขาลูกช้าง

ที่ตั้ง บ้านเขาลูกช้าง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง จากถนนเพชรเกษมบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 183-184 แยกขวา เข้าทางหลวงหมายเลข 3187 ไปจนถึงเขื่อนเพชรข้ามสะพานตรงไปอีกประมาณ 13 กิโลเมตร วัดอยู่ทางขวา

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิศาสตร์ เขาลูกโดด

แหล่งน้ำ

ประวัติ พบเห็นมาเป็นเวลานาน โดยพรานป่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2429 มีข้อความปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า " เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินทรงม้าพระที่นั่งชื่อผยองเวทาศ มีกระบวนนำแลตาม และมีรถประเทียบข้างใน เสด็จพระราชดำเนินจากพระนครคีรี ข้ามสะพานช้างไปตามถนนตลาด เลี้ยวถนนไปตามระยะทางเป็นบ้านใหม่ไปถึงไร่น้ำ 100 เส้นถึงท่าเสน เป็น 200 เส้น แต่ท่าเสนถึงบึงงาม เป็น 300 เส้น ไปอีกหน่อยหนึ่งเป็นที่ ๆ กรมการทำพลับพลาตำบลคลองยอครู่หนึ่ง เสด็จต่อไปถึงท่ากะเทียม 400 เส้น ไปถึงท่าคอย 500 เส้น ไปอีก 100 เป็น 600 เส้น แล้วถึงพลับพลาท่าแฝกที่ กรมการทำไว้รับเสด็จ เสด็จประทับเสวยที่พลับพลา นี้ เวลาบ่าย 2 โมงครึ่ง ออกจากพลับพลา ระยะนี้ไปเป็นป่าไม้ทั้งนั้น ไปอีก 100 เส้น เป็น 700 เส้นถึงดงประยง ไปอีกเป็นพุชะครามเป็น 800 เส้นถึงอ่างหิน เป็น 900 เส้นถึงทุ่งวัวแดง 1000 เส้นถึงกลับชี มีพลับพลาที่ประทับ ที่ท่ากลับชีเป็นที่ประทับแรม เมื่อเวลาเสด็จถึง บ่าย 5 โมงครึ่ง ประทับพลับพลาเดินช้างในมาถึงค่ำวันนี้ประทับแรมที่นี่...

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จไปประพาสเขาลูกช้าง ทางแต่พลับพลาที่ประทับไปถึง 30 เส้น ถึงตำบลเรียกว่าเขาลูกช้าง เป็นป่าแลเนินดินทำนองพระแท่นดงรัง มีหินเป็นเขามอซ้อนกันเป็นรูปต่าง ๆ ซ้อน 3 ก้อนบ้าง 4 ก้อนบ้าง เป็นอันมาก แต่ที่สำคัญนั้นมีรอยพระพุทธบาท ทรงพระราชดำริว่าจะให้ปฏิสังขรณ์เป็นมณฑปสวมเสี้ย ประพาสอยู่จนเช้า 4 โมงเศษ เสด็จกลับประทับพลับพลาเดินที่ประทับแรม ...

เวลาบ่าย 5 โมงเศษ เสด็จลงเรือสำปั้นประพาสตามลำน้ำ ล่องลงท้ายน้ำหน่อยหนึ่งแล้วขึ้นเหนือน้ำ เสด็จพระราชดำเนินกลับประมาณทุ่มเศษ ประทับแรมที่ตำบลนี้คืนหนึ่ง...

เวลาเช้า 2 โมง เสด็จทรงม้าพร้อมด้วยกระบวนนำแลตาม มีรถประเทียบตามเสด็จ เสด็จจากพลับพลาท่ากลับชี มาโดยระยะทางถึงท่าแฝกเช้า 4 โมงเศษ ประทับร้อน เสวยเช้า ประทับอยู่จนบ่าย 2 โมง เสด็จจากพลับพลาท่าแฝกมาโดยระยะทางถึงท่าคอย หยุดทอดพระเนตรวัดแลพลับพลาซึ่งทำค้าง แล้วเสด็จต่อมาถึงพลับพลาคลองยอ ประทับครู่หนึ่ง ... แล้วเสด็จต่อมาจนถึงพระนครคีรี..."

นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐาน ในนิราศเขาลูกช้างของ นายต่วน ที่รับราชการอยู่กับพระเพทราชาเสด็จ สวัสดิ์ (เทียน บุนนาค) โดยนายต่วนเป็นนายกองคุมเลกทำทางและที่ตั้งพลับพลา ในการเตรียมการรับเสด็จ เมื่อปีพ.ศ. 2429

ในสมัยรัชกาลที่ 9 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จนมัสการรอยพระพุทธรูปนี้ เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2498 ต่อมาวันที่ 2 มิถุนายน 2498 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จนมัสการรอยพระพุทธรูปอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งพระราชทานเงินบำรุงไว้

หลักฐานทางด้านโบราณคดี

พระพุทธรูปเขาลูกช้างเป็นรอยพระพุทธรูปสลักลงในภูเขาหินปูน บนเขาหินปูนขนาดย่อมสูงประมาณ 20 เมตร รอยพระพุทธรูปกว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 1.30 เมตร ส่วนลึกด้านปลายพระบาทประมาณ 8 นิ้ว ส่วนลึกลงสันพระบาท 18 นิ้ว มีมณฑปสร้างด้วยไม้ ครอบรอยพระพุทธรูปไว้ สภาพทรุดโทรมมากทางวัดได้นำเอาสังกะสีมาบุไว้ ตัวมณฑปเป็นอาคารทรงโปร่ง หลังคาทรงจตุรมุข ส่วนยอดซ้อนลดหลั่นกันสี่ชั้น หน้าบันทั้งสี่ด้านเป็นไม้แกะสลัก ปิดทองประดับกระจกสี ที่หน้าบันด้านทิศใต้ มีตัวอักษร “พ.ศ. 2474” คงเป็นปีที่ทำมณฑปนี้ เครื่องล่ายองไม้สลัก มีทวยไม้จำหลักรับชายคาปีกนก ทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ตัวอาคารโปร่ง ช่องทางเข้าทั้งสี่ช่องทางประดับด้วยไม้ฉลุลาย เพดานมีไม้จำหลักลายดาวเพดานประดับบริเวณมุมก็มีไม้จำหลักประดับเช่นเดียวกัน สภาพเพดานชำรุดมาก บริเวณไม้คอสอง เขียนลายตกแต่งสภาพลบลือนมาก ไม้กรุบริเวณมุมอาคาร ภายในเขียนลายเช่นเดียวกัน แต่สภาพลบลือนมาก จากการสอบถามทราบว่ามณฑปหลังนี้ช่างจากวัดเกาะชื่อ ปุก เป็นผู้สร้าง

การกำหนดอายุสมัย รัตนโกสินทร์

การประกาศขึ้นทะเบียน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 72 ตอนที่ 2 วันที่ 4 มกราคม 2478

ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ฉบับที่ 808/2504

วันที่ 1 พฤษภาคม 2504 พื้นที่ 1,105 ไร่ - งาน 62 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี พุทธสถาน

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน สำรวจ 21 สิงหาคม 2539 บันทึก 25 สิงหาคม 2539

ผู้ปฏิบัติงาน นางสาวพุง วงษ์น้อย

ที่มาของข้อมูล ทะเบียนโบราณสถานในเขตหน่วยศิลปากร ที่ 2

สมุทรสาคร 2525

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว ภาค 23

ภาพประกอบ :

มณฑปครอบรอยพระพุทธรูปวัดพระพุทธรูปเขาลูกช้าง

รอยพระพุทธรูปจำหลักกลีกลงในเขาคหินปูน กว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 130 เซนติเมตร

มณฑปครอบรอยพระพุทธรูปเป็นอาคารไม้
หลังคาทรงจตุรมุขขนาดเล็ก สภาพชำรุดมาก

หน้าบันมณฑปครอบรอยพระพุทธรูป เป็นไม้แกะสลักที่หน้าบันด้านทิศใต้สลักตัวอักษร พ.ศ. 2474

คันทวยรองรับชายคาปีกนก เป็นไม้จำหลักลวดลายงดงาม

ตัวมณฑปเปิดโล่งไม้กันผนัง แต่ตกแต่งด้วยไม้ฉลุสวย

ภาพเขียนแผ่นไม้กรุตรงมุขมณฑปสภาพลบลือนมากเช่นกัน

ภาพเขียนบนแผ่นไม้คอสอง มณฑปครอบรอยพระพุทธรบาท สภาพลบลือนมาก